

El barri de Torresana a Terrassa. Habitatges socials

POR MANUEL DE SOLA-MORALES

Manuel de Solà-Morales es profesor de la Urbanística en la ETSAB y director desde 1968 del Laboratorio de Urbanismo de Barcelona. Ha sido profesor invitado en numerosas universidades de Europa y América, y consultor de destacadas iniciativas que tienen la ciudad como objeto. La coherencia de las investigaciones desarrolladas sobre el desarrollo urbano moderno le permitieron construir una sólida teoría analítica de los procesos de urbanización, que fundamentó la formación de generaciones de arquitectos en la Escuela de Barcelona y fuera de ella.

Autor de obra influyente, en la que cabe destacar *Les formes de creixement urbà* (1993), y colaborador en prestigiosas revistas internacionales, ha sido director de colecciones de obras especializadas como "Ciencia Urbanística" y "Materiales de la Ciudad", miembro fundador y redactor de *Arquitectura Bis*, y director de *UR Urbanismo-Revista*. Ejerce también una intensa actividad como arquitecto de proyectos urbanos muy relevantes en distintas ciudades europeas (Trieste, Génova, Amberes, Lovaina, Oporto, Barcelona, etc.).

UN RECONeixEMENT ACADÈMIC EXCEPCIONAL

Marcel Smets

El dia 13 d'octubre de 2004, la Katholieke Universiteit Leuven (Bèlgica), una de les més antigues d'Europa, atorgà a Manuel de Solà-Morales el títol de Doctor Honoris Causa. Visions ha decidit homenatjar el catedràtic d'Urbanisme presentant un fragment del text de Marcel Smets, Professor encarregat del pronunciar-ne la laudatio.

Manuel de Solà-Morales va cursar la carrera d'arquitectura a l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona (ETSAB). Va obtenir el diploma de *Master of City Planning* a la Universitat de Harvard i el de Ciències Econòmiques a la Universitat de Barcelona, on més tard va fer el doctorat en Arquitectura. Des de 1968 és catedràtic d'Urbanisme de IETSAB i professor convidat en nombroses universitats estrangeres. Fou el fundador del Laboratori d'urbanisme, director de les revistes *Arquitecturas Bis* i *Urbanismo-Revista*, i creador el 1991 del Master sobre "La Perifèria com a projecte". Els seus projectes i dissenys urbans han rebut nombrosos guardons, entre els quals podríem destacar, per la seva notabilitat, el *Grand Prix Européen de l'Urbanisme* que li va concedir excepcionalment el Govern francès l'any 2000.

Del catàleg de la prestigiosa exposició que Manuel de Solà-Morales va idear recentment per al Fòrum Barcelona 2004, ens agradaria citar el fragment següent: "Contràriament al que pensa un urbanisme equivocat, no és la idea d'ordre la que configura la ciutat, sinó la idea de diferència." Aquesta reflexió li és útil per sostenir les raons per les quals una exposició sobre la ciutat contemporània es pot centrar a posar en relleu el concepte de la cantonada. Més enllà de la seva finalitat immediata amb relació a l'exposició, la citació revela l'actitud fonamental de l'autor, no tan sols pel que fa a la importància de la ciutat, sinó també respecte a l'urbanisme. En aquest sentit, l'afirmació que aquest fragment expressa exemplifica l'itinerari científic de Manuel de Solà-Morales.

Si hi ha un tret que caracteritzi efectivament la trajectòria intel·lectual de Solà-Morales, aquest és la seva capacitat extraordinària per integrar la diferència. Tanmateix, la seva habilitat per incorporar la diversitat no s'assembla gens a la idea de conciliació en què es basa la major part de l'urbanisme. En comptes d'adoptar un compromís que elimini la diferència i esborri la disparitat, els projectes de Solà-Morales creen el contrast i abracen la complexitat. La seva tria mai no es mou entre *l'un / l'altre*, sinó que sempre ho fa entre *juntament amb / a més a més de*. Els seus projectes mai prenen en consideració únicament els edificis; incorporen sempre l'arquitectura a l'espai públic, a les infraestructures i al paisatge. D'una manera instintiva, es neguen a separar els vianants dels cotxes,

els empleats dels clients, els residents dels transeünts: confeixen identitat als llocs barrejant-ne els fluxos i subratllant-ne els desplaçaments.

L'èxit més important dels projectes de Manuel Solà és saber plasmar aquesta complexitat mitjançant una intervenció precisa i acurada. La seva focalitzada solidesa augmenta les possibilitats d'una execució ràpida. La seva capacitat d'atènyer nombrosos objectius en un únic esforç estableix la pauta per a la millora tàctica de la qualitat. En canviar de manera profunda la percepció de l'emplaçament, la seva força conceptual actua com una palanca per a l'àrea urbana circumdant. És per aquesta raó que els projectes de Solà són, a més d'arquitectura, també infraestructura. No tan sols enriqueixen l'accessibilitat i la bellesa de l'indret, sinó que generen els atractius necessaris per a la millora dels barris de l'entorn.

Com així ho evidencien molts dels seus projectes de remodelació portuària, Solà-Morales intervé en desenvolupaments en curs i organitza els serveis bàsics de l'urbanisme contemporani. En transforma, però, el significat revelant elements d'inesperada bellesa, alhora que afegeix màgia a la normalitat. En la lúgubre zona portuària de Saint-Nazaire, per exemple, l'aparcament a l'aire lliure i el supermercat contribueixen a reorientar el desenvolupament urbà de nou cap als molls, i la rampa de vianants que porta fins a la coberta de la impressionant antiga base de submarins permet als habitants descobrir l'esplendor insòlita d'aquest indret i retrobar-se amb la panoràmica del front marítim. A Gènova, Porto, La Haia o Tessalònica, els projectes de Solà-Morales reixen a aclarir la confusió existent en destacar els vincles entre les parts afins. Ordenen les peces del trencaclosques sense reduir-ne el nombre ni negar-ne l'afinitat, sinó fent palès el valor de cada element i la força del seu lligam. Canalitzen els fluxos i mostren la seva interacció, no per inhibir ni manipular el moviment, sinó per establir els fonaments del disseny urbà. Aquesta intenció reiterada s'evidencia més clarament en la capacitat imaginativa de Solà-Morales per generar espais cívics extraordinaris i diversificar, alhora, els fluxos del trànsit, tot realçant-ne la topografia.

“Si hi ha un tret que caracteritzi efectivament la trajectòria intel·lectual de Solà-Morales, aquest és la seva capacitat extraordinària per integrar la diferència.”

Amb el Moll de la Fusta, el seu primer projecte clau, crea un dels espais públics més preuats per a la Ciutat Vella de Barcelona. Sistematitza la circulació longitudinal i remodela l'elevació de l'antiga barrera duanera per crear una encertada zona urbana que enllaça elegantment la ciutat i el front marítim. Amb el projecte de l'aparcament de Màlaga, aprofita intel·ligentment la lleugera inclinació de la carretera entre el port i la ciutat per reorganitzar la circulació i crear una plaça en dos nivells a l'angle que deixa el front construït de la ciutat. Finalment, la Martelarenplein a Lovaina opera com un hàbil espai d'enllaç

dels cotxes que passen sota la plaça, dels que entren o surten de l'aparcament soterrani, de la gent que va o ve de Kessel-Lo, dels passatgers de tren o d'autobús que fan transbords, que arriben o marxen de la ciutat. La manera tan discreta de regular tots aquests enllaços, d'organitzar les perspectives i la seva interrelació i d'ordenar un enclavament extraordinari urbà on s'encreuen zones de tipus tan diferent demostra veritablement una capacitat visionària que per sí sola es fa mereixedora del reconeixement acadèmic d'avui.

EL BARRI DE TORRESANA A TERRASSA

Un projecte en curs

Manuel de Solà-Morales

L'intent que la construcció d'habitatge no sigui una conseqüència del creixement urbà sinó el seu principal element organitzador pren màxim interès precisament quan es tracta d'habitatge social (HPO), com en aquest cas, en què l'Ajuntament de Terrassa es proposa la construcció de 1.600 habitatges (1.000 de promoció municipal i 600 d'iniciativa lliure) a la vora oriental del teixit urbà, precisament com a frontera amb l'ample espai verd del futur Parc Metropolità. L'assentament que es proposa crea un àmbit de transició on les formes del teixit construït, les de l'espai urbà intersticial i les de l'espai lliure metropolità es deformen entre si per obtenir fluïdesa i permeabilitat. La topografia de fort pendent orienta les vistes i les circulacions en el sentit de l'espai lliure, mentre la densa pineda existent defineix l'espai cívic principal que lliga el nou barri a la trama ja existent.

La lluita contra el límit urbà com a figura rígida porta a solucions més obertes de patis i carrers, a l'economia de la urbanització (tant en la infraestructura com en la forma) i també a la interpenetració directa de l'edificació sobre el verd, i del verd entremig de l'edificació.

El projecte resulta d'un procés bastant excepcional en què el mateix autor ho és del Pla general urbà, del de millora urbana i del projecte d'urbanització, i de la coordinació de cinc equips d'arquitectes seleccionats, entre els quals es compta ell mateix. L'escalonament simultani de definicions ha ajudat a superar la neurosi de les diferents escales de projecte, fent-les interactives i paral·leles. La discussió col·legiada dels projectes al llarg de moltes sessions interactives entre la idea urbana i les opcions arquitectòniques ha comportat segurament un enriquiment substancial dels resultats i una experiència satisfactòria de treball col·lectiu.

Les definicions normatives han pogut ser mínimes però ben efectives, i els efectes retroactius de les diferents arquitectures (de Llinàs, Monteis-Lecea, Prats-Flores, Sòria i jo mateix) sobre les directrius d'ordenació general resulten estimulants.

